

Guus van Duin, zelf enthousiast vogelaar en journalist bij Trouw, heeft bijna tien jaar lang interviews voor SOVON-Nieuws verzorgd. Dit interview is de laatste in de serie.

Ran Schols

Ik was net begonnen met vogels kijken. Omdat we een nestje van een Steenuil gevonden hadden, ging ik met mijn vriendje Ruud Foppen op bezoek bij Jo Erkens, onder meer bekend van zijn natuurfilms op tv. We wisten dat hij iets deed met vogels, met uilen en ringen. Jo was districtscoördinator voor de eerste SOVON-broedvogelatlas, van Ray Teixeira, en hij schreef daar de soortteksten van Buizerd en Wespandief voor. Hij heeft mij echt enthousiast gemaakt voor het vogelen. Zijn compaan, de cineast Maurice Nijsten, was twee jaar mijn biologieleeraar op de mavo.

Maar dé Limburger - naar aard en gewoonte - was Hens, uit Zwolle

Ik heb laatst zijn oude avifauna's op de kop getikt. Hij was naast vogelaar vooral een echte verzamelaar, balgenman, correspondent. Een enorme netwerker en schrijver. Hij telde al trek in de periode 1910-1913, bij Roermond. Hens was heel goed, zeker als je dat terugplaatst in de tijd. Hoe hij allerlei zaken documenteerde en veel oorspronkelijke informatie kon weergeven. Daar hebben we bij deze avifauna ook nog veel aan gehad. Ondersoorten en splitsen, dat vond hij erg leuk. Steppenbuizerds waren zijn hobby, en Zanglijsters. Hij was als Limburgse ornitholoog ook internationaal behoorlijk bezig. Een mooie kerel. Ik heb hem helaas nooit persoonlijk mogen ontmoeten.

Hij deed het in zijn eentje

Hens werd volgens mij al vrij jong burgemeester in Limburg, en was solistisch. Hij had natuurlijk wel geestverwanten, contactpersonen in de provincie, notabelen en geestelijken. Een bankdirecteur in Weert, een pater in Venlo. En zo links en rechts had hij wat mensen die goed in vogels waren. Maar ik denk dat hij steeds

SPECIFIEK...

Hij is van een generatie die van alles doet en deed: inventariseren, trektellen, fotograferen.

En schrijven. Met vier anderen maakte hij een fraaie avifauna van Limburg. Het ging gesmeerd, maar het kostte meer tijd dan verwacht. Ran (Laurentius Gerardus Marie) Schols (46): Oehoes geloof ik eigenlijk wel.

op eenzaam niveau stond en aansluiting had met de grotere mannen in het land, zoals René Charles Edouard Georges Jean baron Snouckaert van Schauburg, de eerste voorzitter van de NOU en van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen.

En nu is er de derde avifauna van Limburg, door vijf heren

De tijd was er rijp voor, we hadden inmiddels zulk mooi materiaal. Na Hens is er een nieuwe generatie fanatieke mensen opgestaan in de Vogelstudiegroep. Daarbij heeft het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg altijd wel centraal gestaan. Een heel oude club met veel afzonderlijke werkgroepen: zoogdieren, libellen, vogels. We hadden altijd al de traditie van provinciaal gericht natuuronderzoek. Wij als jongelingen vonden dat we intussen zoveel meer wisten, ook al door het voorwerk voor de atlassen van SOVON, we wilden een boek maken. In 1985 hebben we een wat meer thematisch boek gemaakt, de zogeheten Ganzevles. Het lukte ons destijds niet om een min of meer klassieke avifauna te produceren, daarvoor wisten we weer net te weinig. Het werd een leuk ding, maar we hoopten dat we ooit een echte avifauna konden schrijven.

En zo geschiedde

Limburg begon in 1990 eindelijk met provinciaal broedvogelonderzoek. Dat werd in een aantal andere provincies al gedaan, door de PPD, de Provinciaal Planologische Dienst. Die waren de start van de grootschalige milieukarteringen, eind jaren zestig, begin jaren zeventig. Ze waren ook het begin van de carrières van menig beleidsambtenaar die je nu ziet rondrennen. Limburg liep lang achter, maar we hebben in acht jaar tijd de hele provincie op broedvogels gekarteerd. Ikzelf werk bij de provinciale afdeling Landelijk gebied, cluster

Lim

Natuur. Heb de Bosbouw- en Cultuurtechnische School gedaan, tegenwoordig de Hogeschool Larenstein. Vrij veel mensen die bij ons werken hebben Larenstein gedaan. Daarnaast deed ik vooral trek- en gebiedstellingen. Als je dat allemaal bij elkaar husselt en je hebt ook nog eens een goed vogelarchief met losse waarnemingen, die Jo van der Coelen en ik sinds 1993 bijhielden. Bovendien waren er nogal wat zeldzame soorten bijgekomen sinds Hens en Ganzevles. Die zeldzaamheden vind ik zelf nogal aantrekkelijk. Hoe dan ook, er was een goede basis en behoefte aan een beter overzicht van de Limburgse vogelwereld.

De organisatie in Limburg

Je hebt het provinciale Genootschap van ruim 1100 leden en abonnees, met een aantal werkgroepen, waaronder de Vogelstudiegroep. Dan heb je regionale vogelwerkgroepen, zoals De Haeselaar, Nederweert en De Peel, maar die opereren min of meer autonoom. Waar nodig kan de Vogelstudiegroep wat faciliteiten bieden, bij drukwerk en zo. Om het wat onoverzichtelijker te maken, is er ook een Vogelwacht Limburg. De Vogelstudiegroep van het Genootschap is met name gericht op populair-wetenschappelijk onderzoek. De Vogelwacht Limburg meer op vogelbescherming, anti-jachtzaken, nestkasten en educatie. Ze hebben 800 leden en verscheidene vogelwachtgroepen. De werkgroepen van het genootschap richten zich op inventarisaties en publicaties. We hebben ook niet echt een bestuur met een voorzitter en zo, maar meestal een soort stuurgroep die dingen bedenkt, coördineert en organiseert. Een samengeraapt zootje, zonder echte structuur. Daar is ook het tijdschrift Limburgse Vogels uit voortgekomen. Het genootschap wordt financieel ondersteund door de provincie.

Limburg is een echte eenheid

Ik ben wel zo chauvinistisch dat ik me Limburger voel. Eric Marteijs schreef in het alleraardigste Breskens-boekje dat wij Limburgers op de telpost in Zeeuws Vlaanderen zaten en vervolgens niets zeiden. Dat is wel een Limburgse eigenschap: dat je niet direct durft te zeggen wat je vindt. Liefst een beetje achterover leunen en dan de zaak achteraf bespreken, in het café met een pintje. En dan ook fijn roddelen. Maar meteen tijdens een bijeenkomst opstaan en zeggen wat je vindt?

Ran met Brown Shrike op Happy Island, China.
Foto: Jan Bisschop.

Limburgers zijn heel serieus, gedreven.

En in andere provincies zie je dat niet? Het is wel zo dat mensen bij ons meer activiteiten willen ontplooiën dan alleen maar rondlopen. Dat vind ik ook een groot goed. Het past bij onze chauvinistische aard. Als ik zie hoe er in Brabant geworsteld wordt om iets van de grond te krijgen. Het is daar zo verbrokkeld.

De heren achter de avifauna

Boena van Noorden, die als onderzoeker bij de provincie werkt, mocht deels in de baas zijn tijd aan het project werken, omdat zijn broedvogelmateriaal een pijler van de avifauna is. De provincie heeft ook een gedeelte van de projectkosten betaald. Paul Voskamp - geen Limburger, maar hier wel blijven hangen - hebben we dankzij de subsidie een tijdelijke baan kunnen geven. Hij heeft in anderhalf jaar tijd belangrijk voorwerk voor de auteurs gedaan, onder meer door werkkaartjes en grafieken te maken. Jo van der Coelen is een wat stillere jongen, maar een constante factor. Als die 'ja' zegt, gaat hij ook hard aan de slag. Hij is beleidsmedewerker bij de provincie, een goede vogelaar en schrijver. Hij zat dag in dag uit alle gegevens in te voeren en te controleren. In 1991 heeft hij voor het genootschap de eerste provinciale atlas van reptielen en amfibieën geschreven. Hij deed ook jarenlang de eindredactie van het Natuurhistorisch Maandblad in Limburg.

En de heer Hustings?

Fred is mijn grote voorbeeld. Hij is het langst bezig van ons allemaal. Hij is rustig, straalt veel uit. Een lange staat van dienst, hij weet wat hij zegt en heeft een enorme literatuur- en veldkennis. Hij dwingt veel respect af door alles wat hij voor SOVON - en daarbuiten - doet en heeft gedaan. Hij heeft het merendeel van de eindredactie gevoerd. Fred is een alleskunner. Hij heeft mooi historisch materiaal verzameld, van de Brunssummerheide en allerlei andere gebiedjes. Hij kan van een enorme berg gegevens en info een mooie synthese maken. Daarbij schrijft hij drie keer zo snel als wij. En drie keer beter.

Waren er avifauna-dipjes?

We hebben het onderschat. We hadden een vliegende start, maar het liep al snel uit. Wist ik veel dat ik nog een tweede kind kreeg. Zo had iedereen wat. En dan zie je dat het verrekke moeilijk is om al die

uren erin te steken. Het lukte gewoon niet in de geplande drie, vier jaar. Het werden er acht. Al die jaren bezig met die papierwinkel, ik wilde ook wel weer eens lekker naar buiten. Dat was de dip, niet het idee dat we wilden stoppen. De broedvogels waren af, het niet-broedvogeldeel was nog heel veel werk. Daarom hebben we in 2003 een crisisberaadje gehouden op het SOVON-kantoor. Ik kon niet al die teksten maken zoals ik me had voorgesteld. De niet-broedvogels werden beknopter, besloten we. In 2004/05 hebben we alles ook nog eens geactualiseerd. Uiteindelijk is er maar één iemand afgehaakt, door een verhuizing: Limburg was te klein voor Frans Schepers, hij ging internationale projecten doen bij het WNF.

Kortsnavelboomkruiper: uitbreiding of gemist?

Uitbreiding, hoewel we ze de eerste jaren misschien over het hoofd hebben gezien. Of ze hebben onderschat. Fred had in 1983 al eens een territoriaal beest, was bekend met de zang, dat pimpelmeesachtige geluid. Maar de jaren daarna is het toch vooral stil geweest, ondanks bezoeken aan de bossen. Pas in de jaren negentig begon de serieuze areaalexpansie.

De Middelste Bonte Specht, ook zo'n soort. Je kan tien keer door een bos lopen zonder dat je hem hoort. Als je de roep of de katachtige baltsroep afspeelt, wordt het inventariseren makkelijker. Ik denk bij deze soort aan een spronggewijze uitbreiding, aan dispersiegolfjes. Dat zagen we in Zuid-Limburg: was er opeens een hele riedel waarnemingen. Het Munningsbos in Midden-Limburg raakte in die tijd ook bevolkt. Twee jaar terug was er weer een dispersiegolf, naar het noordwesten. Geen idee waar dat mee te maken heeft. Opeens is die specht er. De verspreiding hangt natuurlijk sterk af van de zoekintensiteit. Toen Frans Schepers, die zich jarenlang volop met deze soorten bezighield, de provincie verliet, kakte het aantal waarnemingen behoorlijk in. Onze SOVON-DC Jan Joost Bakhuizen zorgt de laatste jaren gelukkig weer voor de nodige aandacht en tellingen.

Vind je Oehoes leuk?

Die geloof ik eigenlijk wel. Ik heb geen zin om achter tientallen mensen naar zo'n populair ding te gaan kijken. Dat geldt ook een beetje voor Kraanvogels. Doe mij maar een wat minder opvallender soort

als de akelig fraaie Dwergmeeuw. Die blijken in veel groter aantal in Limburg door te trekken dan we dachten. Die komen over de Maas bijna onzichtbaar hoog overknallen, soms met honderden per dag. Het is vaak heel lastig om die krennen te tellen, want het is een komen en gaan van neerdwarrelende en hoog opstijgende vogels. Ook Grutto's worden de laatste jaren vaker gezien, soms ook loeihoog, nauwelijks determineerbaar. Misschien wel rechtstreeks uit Italië, waaroverheen de vogels vanuit Afrika noordwaarts trekken. Ik moet bij die hoge trek vaak aan de zomeravondtrektellingen op de Vijfhoek bij Diemen denken. Waarschijnlijk komt er veel meer over Limburg, maar dan op 2 kilometer hoogte en met dik 100 kilometer per uur. Kwestie van wolken afspeuren.

Maar niet meer elke dag

Trek is een fantastisch fenomeen, maar tellen zoals vroeger doe ik niet meer. Daar ontbreekt de tijd gewoon voor. Ik kan het niet meer opbrengen, al die uren maken om een doortrekpatroontje te vinden. Maar ik ga nog wel eens naar de telpost Koningsbosch, van Nicole Reneerkens en anderen. Ik probeer het een beetje mee te pikken.

En nu fotografie

Ik fotografeer al even lang als dat ik vogel. Toen ik in 1977 begon had ik nog niks, maar dankzij vakantiewerk bij de DSM kon ik een jaar later een Pentax K 1000 kopen, met een Vivitar 400 millimeter. Echt zo'n lens uit die periode, daar deed je het mee. Later werd dat de good old Novoflex: en maar knippen in die handgreep. Leuk en duur speelgoed. Ik ben altijd gelegenheidsfotograaf geweest, pas de laatste jaren is het wat serieuzer geworden. Dus als de mensen in mijn omgeving zeggen dat ik minder ben gaan vogelen en meer gaan fotograferen: klopt absoluut. Maar ja, ik heb die avifauna toch nog geschreven? Dan ben je toch nog ornitholoog genoeg?

Ik werk nu met de Canon 30D en een Canon 600 mm. Ik was heel lang Nikonman, maar de overgang in 2003 naar deze digitale combinatie was beslissend voor het vaker naar buiten treden, onder meer met foto's in *Birding World* die ik in China maakte. Het blijft wel slepen met al die apparatuur. Het is hard werken, net als het karteren van broedvogels dat vroeger was.

Ran fotografeert Brown Hawkowl op Happy Island, China.
Foto: Nils van Duivendijk.

Hoe kwam je bij China?

Door de enthousiaste verhalen van de Limburgse DBA'er Max Berlijn. Ik was al heel lang geabonneerd op *British Birds* en daarin zag je al die Siberische dingen zoals Bladkoninkjes langskomen. Ik ben nooit een twitcher geweest, maar heb zeldzaamheden wel altijd leuk gevonden. Zo'n Goudlijster, prachtig toch. Max kwam terug van Baidahee, Happy Island, met al die prachtige, aanstekelijke, verhalen. Ik kon vervolgens mee met Nils van Duivendijk, de kenmerkenspecialist, met Bas van den Boogaard – ook fotograaf, Jan Bisschop en Jeroen de Bruijn. Nils is een geweldige kerel. Hij was ooit een verdienstelijk wielrenner, begreep ik, en twijfelde of hij daar zijn beroep van moest maken. Een paar jaar terug heb ik Marokko uitgebreid ge-daan. De Azoren lijken me ook heel leuk. Al die Amerikaanse dingetjes die je daar kunt zien.

Bewerk je de foto's?

Alleen om het onderste uit de kan te halen van wat er al in zit. Niet in de zin dat ik van alles ga zitten wegklonen of wegmanipuleren. Takken weghalen en zo, dat doe ik vrijwel nooit. Een heel enkele keer omdat ik denk: dit is zo storend, weg met die rommel. En de kleur en witbalans een beetje bijwerken, ja. Verder zijn het standaarddingen: verscherpen, de belichting wat optrekken, de shadows, de highlights, de doortekening in de donkere partijen. En voorkomen dat de witte partijen helemaal uitbijten. Er zijn wel tien wegen die naar Rome leiden. De een doet het met tien lagen over elkaar, de ander door simpelweg de basisinstellingen te gebruiken.

En digiscopen?

Doe ik niet. Het is een leuke tak van sport, je kunt er verbazingwekkend fraaie resultaten mee behalen. Zeldzaamheden op giga-afstand. Vaak zijn die opnamen technisch echt heel goed. Er zijn natuurlijk mensen die maar wat staan te klooiën, maar er zijn een paar jongens die het

kunstje heel goed verstaan. Soms vraag ik me wel eens af waarom ik met die 10 kilo loop te sjouwen. Ik zou graag lichtere spullen hebben. Een professionele body, meer snelheid, betere en preciezere autofocus. Acht beelden per seconde. Je denkt misschien dat het allemaal overbodig is, maar ik heb iets te veel situaties meegeemaakt waarin de autofocus het leuke beest niet bijhield. Of waarin de vleugelslagfrequentie slecht overeenstemde met het sluitermoment, zodat je op alle beelden dezelfde vleugelhouding zag. Met acht beelden per seconde heb je meer kans op een goede reeks.

Hoeveel soorten heb je in Limburg?

Justin Jansen hield het bij, en ik heb met iets van 285 soorten de langste lijst. Binnen de provincie ben ik wel een beetje een twitcher. Niet dat ik nou meteen Noord-Limburg insjees, want de meeste soorten heb ik te danken aan mijn eigen vogelaarsactiviteiten. Maar als zich de kans voordoet om een nieuwe soort te scoren, zal ik dat niet nalaten.

Wat heb je voor SOVON gedaan?

PTT, 10 jaar lang. Broedvogelonderzoek. De winter- en trekvogelatlas, al weer lang geleden. Dat was wat veel jonge vogelaars wel aansprak: lekker vogelen, lekker strepen. Voor veel van mijn bloedfanatieke generatiegenoten was dat een mooi project. De gebiedskaarten gingen rond om gaten te vullen, het was geweldig. En ik ben al jarenlang districtcoördinator BSP-niet-broedvogels. Ik doe dat vooral uit naam van ons vogelarchief. Mensen sturen ons de leuke losse dingen en ik sluis ze door naar SOVON.

Deed je mee aan de laatste broedvogelatlas?

Ik heb me er voor opgegeven, een paar rondjes gedaan, maar het niet afgemaakt. Ik wilde de verplichting niet meer op mijn nek hebben. Vergeet niet dat ik acht jaar met dat boek bezig ben geweest. En de nodige jaren daarvoor, inclusief het op-

bouwen en beheren van dat gigantische archief. Dat is een substantieel deel van mijn leven. Ik had meer dan genoeg grote projecten gedaan.

Zijn SOVON-projecten te ingewikkeld?

Die heel moeilijke SOVON-projecten schrikken beginnende vogelaars waarschijnlijk af. Ook in Limburg heb je een gat, er is sprake van een generatiekloof. We hebben een beperkt aantal jonge honden rondlopen. Dat talent moet je koesteren en proberen binnenboord te houden. Er zijn nu bijvoorbeeld twee jongens die me erg doen denken aan Ruud Foppen en mijzelf in onze jeugd. Wij werden fanatiek door onze ontmoeting, de wereld werd er veel groter door. Prachtig als zoiets dertig jaar later eigenlijk weer plaatsvindt. Alleen, hun contact ontstond via e-mail. Het grappige is dat een van die jongens het neefje van Ruud Foppen is. Zo lijkt de geschiedenis zich te herhalen, ontroerend bijna. Het is toch zorgwekkend hoe slecht de jonge generatie vertegenwoordigd is. De kunst is om laagdrempelige dingen in te bouwen in het SOVON-werk. Wij werken sinds kort fanatiek samen met waarneming.nl, waarmee je die jonge honden wél binnenhaalt. Tot voor kort deden we ons archief zelf, maar nu doen we het via die site. Het is zo leuk, zo laagdrempelig. En ik zie allemaal nieuwe namen verschijnen. Duizend procent winst, vind ik. En je kunt invoeren wat je zelf leuk vindt.

SOVON koppelen aan waarneming.nl?

Tuurlijk, direct. Volgens mij hadden ze dat ook al willen doen. Het is echt een heel mooi systeem. Er zitten google-maps achter, route-beschrijvingen, je kunt alle soorten die in een bepaald gebied zijn gezien op een rijtje zetten. Het levert veel waardevolle gegevens op. En het is on line, een groot voordeel. Het kost je betrekkelijk weinig, een server, een database. SOVON zou zoiets moeten omarmen. Je kunt mensen altijd nog vragen om meer gericht te kijken, maar je moet er in elk geval voor uitkijken dat je het wiel niet voor de tweede keer wilt uitvinden. En met de controle op rare waarnemingen gaat het ook steeds beter. Je kunt zo zelf invloed hebben op de kwaliteit van hun database. If you can't beat them.....

